

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 7 § i barnbidragslagen

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 7 § i barnbidragslagen (RP 151/2016 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande.

Motion

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande motion:

- Lagmotion LM 93/2016 rd Stefan Wallin sv m.fl. Lagmotion med förslag till lag om ändring av 7 § i barnbidragslagen

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringssekreterare Annika Juurikko, social- och hälsovårdsministeriet
- forskare Elina Ahola, Folkpensionsanstalten
- matematiker Paula Eskola, Folkpensionsanstalten
- chefsforskare Pertti Honkanen, Folkpensionsanstalten
- matematiker Henri Riuttala, Folkpensionsanstalten
- forskarprofessor Pasi Moisio, Institutet för hälsa och välfärd (THL).

PROPOSITIONEN OCH MOTIONEN

Propositionen

I propositionen föreslås det en ändring av den paragraf i barnbidragslagen som gäller barnbidragets storlek. Genom ändringen genomförs en inbesparing av statens medel på 11,7 miljoner euro som beslutades i samband med planen för de offentliga finanserna 2017—2020, det så kallade rambeslutet, som fastställts av statsminister Juha Sipiläs regering. Enligt rambeslutet ska det göras en minskning på 0,85 procent i de förmåner som är bundna till folkpensionsindex och i barnbidragen.

Betänkande ShUB 27/2016 rd

Det föreslås att sparåtgärden enligt rambeslutet genomförs så att tillägget för ensamförsörjare lämnas utanför sänkningen av barnbidragsnivån. Nivåerna för övriga barnbidrag sänks med 0,91 procent.

Sänkningen av barnbidraget påverkar inte den ekonomiska situationen för familjer som får utkomststöd eftersom barnbidraget i kalkylen över utkomststödet beaktas som inkomst som påverkar beloppet av utkomststödet.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2017 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2017.

Motionen

LM 93/2016 rd. I lagmotionen föreslås det att barnbidragets ensamförsörjartillägg höjs med 6,20 euro i månaden, dvs. från 48,55 till 54,75 euro i månaden.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Statsminister Juha Sipiläs regeringsprogram innehåller beslut om regeringsperiodens anpassningsåtgärder inom de offentliga finanserna. När det gäller statsfinanserna genomförs omfattande sparåtgärder och vissa utgiftsökningar som båda är av permanent natur. Syftet med anpassningsåtgärderna är att stärka balansen i statsfinanserna och minska hållbarhetsgapet i de offentliga finanserna. För att besparingarna i statsfinanserna ska utfalla på den nivå som avtalades i regeringsprogrammet beslutade regeringen att i samband med planen för de offentliga finanserna 2017—2020 föreslå nya sparåtgärder. I fråga om barnbidragen är avsikten att spara in 11,7 miljoner euro. I en proposition (RP 149/2016 rd) som lämnades samtidigt föreslås en permanent sänkning på 0,85 procentenheter i de förmåner som är bundna till folkpensionsindexet och slopande av indexhöjningen av förmånerna 2017. En besparing av samma storlek föreslås för barnbidragen. Den ska genomföras utan att barnbidragets ensamförsörjartillägg sänks, varvid barnbidragen i övrigt sänks med 0,91 procent. Utskottet anser att den lösningen är motiverad för att trygga ensamförsörjarnas ekonomi.

Regeringen har i sitt program förbundit sig att införa konsekvensbedömning av de beslut som gäller barn och familjer. Utskottet ser det som positivt att regeringen i propositionen bedömt hur nedskärningarna påverkar barnfamiljer av olika storlek i fråga om de disponibla inkomsterna, risken för fattigdom, köpkraften och behovet av utkomststöd.

Bedömningarna visar att konsekvenserna av den föreslagna sänkningen av barnbidragen är ytterst små för barnfamiljernas låginkomstgrad och den relativa inkomstförändringen. Också inkomstskillnaderna mellan olika barnfamiljerna ökar mycket litet. Den ringa effekten beror på att sänkningen är så liten. Per månad sjunker barnbidraget med 0,87 euro för det första barnet och med 1,58 euro för det femte barnet. När det gäller de disponibla inkomsterna bedöms nivåsänkningen ha den största försvagande effekten i ensamförsörjarfamiljer och familjer med många

Betänkande ShUB 27/2016 rd

barn. På kort sikt blir effekterna dock såväl relativt sett som i euro små också i barnfamiljer med låga inkomster. På längre sikt, när priserna stiger, kommer den föreslagna sänkningen av barnbidraget tillsammans med slopandet av barnbidragets indexbindning från ingången av 2016 dock att minska barnbidragens köpkraft, såvida det inte görs några höjningar.

Utskottet konstaterar att effekterna av den föreslagna sänkningen av barnbidraget på till exempel familjernas disponibla inkomster, användningen av utkomststöd eller fattigdomsgraden dock är beroende även av förändringar i andra förmåner, avgifter och beskattningen. Exempelvis barnavdraget i beskattningen enligt inkomstskattelagen gäller temporärt skatteåren 2015—2017. När barnavdraget i beskattningen slopas efter 2017 kommer det att minska de disponibla inkomsterna i de flesta barnfamiljer. I propositionen bedöms det att utgifterna för utkomststödet kommer att öka i synnerhet efter 2018 i takt med att barnbidragsnivån sackar efter den allmänna prisutvecklingen.

Utskottet ser det som viktigt att konsekvenserna för barnen och familjerna av de reformer med effekter för barnen och barnfamiljerna som regeringen genomfört inom de olika förvaltningsområdena bedöms genom särskilda utredningar i enlighet med tidigare uttalanden av riksdagen (RSv 99/2015 rd och RSv 112/2015 rd).

Motionen

Utskottet har godkänt 7 § i barnbidragslagen i enlighet med propositionen. Följaktligen måste lagmotionen avslås.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 151/2016 rd utan ändringar.

Riksdagen forkastar lagmotion LM 93/2016 rd.

Helsingfors 10.11.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuula Haatainen sd
vice ordförande Hannakaisa Heikkinen cent
medlem Outi Alanko-Kahiluoto gröna
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Arja Juvonen saf
medlem Anneli Kiljunen sd
medlem Mikko Kärnä cent
medlem Sanna Lauslahti saml

Betänkande ShUB 27/2016 rd

medlem Anne Louhelainen saf
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänst
medlem Sari Raassina saml
medlem Veronica Rehn-Kivi sv
medlem Annika Saarikko cent
medlem Martti Talja cent
ersättare Sari Tanus kd.

Sekreterare var

utskottsråd Eila Mäkipää.

Betänkande ShUB 27/2016 rd
Reservation 1

RESERVATION 1

Motivering

Regeringen tänker — i strid med statsministerpartiets tidigare löften — sänka barnbidraget med 0,91 procent för att uppnå inbesparingar i de offentliga finanserna. I genomsnitt och på kort sikt har nedskärningen ringa effekter på de tillgängliga inkomsterna. På längre sikt, när priserna stiger, kommer den föreslagna sänkningen av barnbidragsnivån liksom sloandet av barnbidragets indexbindning som trädde i kraft i början av 2016 dock att minska barnbidragens köpkraft.

Vi får inte göra barnfamiljerna fattigare

Enligt Institutet för hälsa och välfärd har köpkraften när det gäller de inkomstöverföringar som är viktigast för barnfamiljer, såsom barnbidrag, föräldradagpenning och hemvårdsstöd, sackat efter den allmänna prisstegringen och inkomstökningen. I ungefär hälften av de barnfamiljer som ligger under fattigdomsgränsen finns ingen som förvärvsarbetar. Om största delen av familjens sammanlagda inkomster utgörs av olika inkomstöverföringar, är risken för barnfattigdom stor.

Enligt Institutet för hälsa och välfärds undersökning om barnfamiljers välfärd (Lapsiperheiden hyvinvointi 2014) visar sig bristande ekonomisk jämlikhet i barnens vardag i första hand som skillnader i möjligheterna till konsumtion och aktiviteter. Familjens låga inkomster kan leda till att barnen särbehandlas, utestängs och mobbas. Av Institutet för hälsa och välfärds kohortundersökning, som med hjälp av registermaterial följt upp barn födda 1987 fram till det att de fyllt 21 år, framgår det att antalet barn som är lågutbildade, får psykiska problem, omhändertas och gör sig skyldiga till mindre brott ökar om föräldrarna har fått utkomststöd under en längre tid. Samtidigt fick barnen problem med att klara sig ekonomiskt i vuxen ålder. Således har förhållandena i barndomen en betydande inverkan på den senare välfärden.

En sänkning av barnbidraget förväntas i fortsättningen öka utgifterna för utkomststöd. Ett ökat beroende av utkomststöd höjer sysselsättningströskeln i familjer med låga inkomster, eftersom stödet tas bort när inkomsterna ökar.

Frysningen av och nedskärningen i index för den grundläggande tryggheten gör att de orsaksbaserade sociala trygghetsförmånerna inte längre lika självklart kommer i första hand i relation till utkomststödet, som är den sista utvägen inom socialvården. En sänkning av barnbidragen har liknande effekter. Utgifterna för utkomststöd stiger när regeringen fryser index för de grundläggande trygghetsförmånerna och bostadsbidraget och samtidigt sänker barnbidragen. På sikt kommer de orsaksbaserade sociala trygghetsförmånerna och bostadsbidraget att förlora i betydelse och det behovsprövade och hushållsspecifika utkomststödet i stället bli viktigare för människors försörjning och boendeutgifter.

Det krävs en övergripande bedömning av barnfamiljernas ekonomi

Sakkunniga har under utfrågningen erinrat om att det inte är frågan om en enskild sparåtgärd, utan att de kumulativa effekterna av barnbidragets utveckling måste granskas i ett längre perspektiv.

Betänkande ShUB 27/2016 rd
Reservation 1

Barnbidragets realvärde har sjunkit sedan 1994 och den relativa nivån i förhållande till den allmänna inkomst- och lönenivån har sjunkit betydligt mer. Att barnbidraget bands till index 2011 förändrade inte nämnvärt situationen, eftersom indexhöjningarna frystes för åren 2013—2015. Under förra regeringsperioden sänktes barnbidraget med åtta procent, men sänkningen kompen-serades för låg- och medelinkomstfamiljernas del genom ett temporärt skatteavdrag för åren 2015—2017. Avdraget slopas nästa år. Under innevarande regeringsperiod har bindningen till index övergetts helt.

Det ursprungliga syftet med barnbidraget var att jämna ut inkomsterna mellan barnfamiljer och barnlösa hushåll. Barnbidraget är en universell förmån som betalas till alla barnfamiljer och inte påverkas av familjernas inkomster. När barnbidraget inte längre följer vare sig pris- eller inkomstutvecklingen finns det anledning överväga hur bidraget bör utvecklas och huruvida det ursprungliga syftet kunde slopas. Vi anser, i likhet med det som framkommit under sakkunnigutfrågningen, att en sådan principiell förändring förutsätter en öppen samhällsdebatt och ett politiskt beslut. Att undan för undan försämra barnbidraget utan några konsekvensbedömningar är inte försvarligt.

Vi kan inte acceptera beslut som behandlar barnfamiljerna ojämlikt. Exempel på sådana beslut är, utöver nedskärningarna i förmånerna, fördubblingen av maxavgifterna för skolbarnens morgon- och eftermiddagsverksamhet, begränsningen av rätten till småbarnspedagogisk verksamhet samt nedskärningarna i utbildningen för barn och unga och särskilt i finansieringen av yrkesutbildningen på andra stadiet. Vi anser att nedskärningar i förmåner till och tjänster för barnfamiljer inte får göras utan föregående, uttömmande bedömningar. Vi förutsätter att regeringen gör en samlad bedömning av barnfamiljpolitiken och beaktar inte bara förmånerna och tjänsterna utan också åtgärderna för att samordna arbetet och familjelivet.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Helsingfors 10.11.2016

Tuula Haatainen sd
Eeva-Johanna Eloranta sd
Anneli Kiljunen sd
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Aino-Kaisa Pekonen vänst

Betänkande ShUB 27/2016 rd
Reservation 2

RESERVATION 2

Motivering

Barnfattigdomen i Finland ökar. Samtidigt som den allmänna inkomstnivån stigit har fattigdomen bland barnfamiljer ökat. År 1995 fanns det 52 000 barn under 18 år i mindre bemedlade familjer. I början av 2000 var antalet barn i fattiga familjer 129 000 och år 2007 hela 151 000. Antalet barn i familjer med små inkomster har nästan tredubblats. Enligt EU:s byrå för grundläggande rättigheter ökade andelen barn som riskerar hamna i socialt utanförskap från 13 till 15,6 procent mellan 2013 och 2014. Fattigdomen är utmattande för såväl vuxna som barn och utgör en stor risk för barnets uppväxt och välfärd. Långvarig fattigdom under barndomsåren följer ofta med upp i vuxenåren och leder till att fattigdomen går vidare till följande generationer. Fattigdomen bland barnfamiljerna måste tas på allvar.

Barnfattigdom är vanligast i familjer med endast en försörjare. I ungefär 20 procent av samtliga familjer finns det bara en försörjare, och i de flesta fall (86 %) är det mamman som försörjer familjen. I dag är 20 procent av ensamförsörjarfamiljerna låginkomstfamiljer. I mitten av 1990-talet var andelen cirka 10 procent. Av de familjer där det finns två försörjare är 7 procent låginkomstfamiljer. Orsakerna till att ensamförsörjarna har låga inkomster är arbetslöshet och nedskärningar i inkomstöverföringarna. Andelen ensamförsörjare som deltar i arbetslivet är klart mindre än för föräldrarna i barnfamiljer med två försörjare. Arbetslösheten bland ensamförsörjare var 16,4 procent år 2014, och särskilt ensamstående mammor har lägre utbildning än mammorna i familjer med två försörjare. Det har visat sig svårt för ensamförsörjare att hitta tillbaka till arbetsmarknaden efter föräldraledigheten.

De universella förmånerna och tjänsterna bildar grunden för bekämpningen av fattigdom bland barnfamiljer. Nedskärningarna i stöden utgör ett stort hot mot barnfamiljernas ekonomi. Trots det planerar regeringen spara in 11,7 miljoner euro på barnbidragen, vilket ytterligare försvagar levnadsstandarden för de familjer som har de allra lägsta inkomsterna. Ojämligheten ökar om samhället övergår från ett universellt barnbidrag till ett behovsprövat utkomststöd. Nedskärningarna är särskilt tunga för ensamförsörjarfamiljer. Därför bör barnbidragets ensamförsörjartillägg höjas med 6,20 euro i månaden, dvs. från 48,55 euro till 54,75 euro i månaden.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen godkänner lagförslaget enligt betänkandet men fogar ett nytt 3 mom. till 7 § i enlighet med lagmotion LM 93/2016 rd.

Helsingfors 10.11.2016

Veronica Rehn-Kivi sv

Betänkande ShUB 27/2016 rd
Reservation 3

RESERVATION 3

Motivering

I budgetpropositionen omsätter regeringen nu ett av förslagen i rambeslutet från i våras, nämligen att skära ner alla indexbundna förmåner med 0,85 procent. I fråga om barnbidragen uppgår nedskärningen till totalt 11,7 miljoner euro, trots att barnbidragen kategoriskt inte längre hör till de indexbundna förmånerna. Regeringen skär ned på barnbidragen på tre olika sätt. Indexhöjningarna av barnbidragen slopades helt i början av året, efter att tidigare ha varit temporärt frysta. Uppskattningsvis leder enbart slopandet av indexbundenheten till att barnbidragen sjunker med 4,1 procent fram till 2019. Nedskärningarna står i bjärt kontrast till löftet att inte längre skära ned på barnbidraget. Barnbidragen bands till index 2011 och indexhöjningar gjordes 2011 och 2012. Det gjordes inga indexhöjningar före det och det har inte heller efter det gjorts några höjningar, vilket lett till att realvärdet för barnbidraget minskat med 30 procent sedan 1994. I början av 2015 sänktes barnbidragen med 8,1 procent, vilket kompenserades genom ett barnavdrag i beskattningen. Om ett år slopar regeringen också detta barnavdrag. Nu tänker regeringen dessutom skära ned på barnbidraget med 0,85 procent.

Nedskärningen drabbar dem som har det allra sämst ställt. De är oskäligen och försvårar vardagen särskilt för barnfamiljer med låga inkomster. Jag kan inte godta nedskärningen och föreslår därför att lagförslaget förkastas.

Förslag

Jag föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget.

Helsingfors 10.11.2016

Sari Tanus kd